

ВЛАДИМИР ЧУКОВ

داعش

ДАЕШ

(НЕ)ИСЛЯМСКА ДЪРЖАВА

СЪДЪРЖАНИЕ

Увод.....	11
-----------	----

Глава първа

Салафитското течение в Ирак и Сирия

1.1. Генезис и класификация на салафизма.....	17
1.1.1. Дефиниция и етимология.....	17
1.1.2. История.....	19
1.1.3. Уахабизъм.....	20
1.1.4. Ислямско Възраждане.....	22
1.1.5. Класификация на салафитското течение.....	24
1.1.6. Основни принципи.....	26
1.2. Исторически ракурс на иракския салафизъм.....	38
1.2.1. Махмуд ал Алуси – баща на иракския салафизъм.....	39
1.2.2. Салафитски организации.....	40
1.2.3. Отношението на Садам Хюсеин към салафитите.....	41
1.2.4. Класификация на иракския салафизъм.....	44
1.3. „Гневните“ сунити в Ирак и в Сирия.....	48
1.3.1. Политиката на колониалните сили.....	48
1.3.2. Специално отношение на Франция към алауитите и друзите.....	50
1.3.3. Франция стимулира доминацията на алауитите в сирийската армия.....	53
1.3.4. Сунити vis-a-vis малцинствата – белег на държавообразуването.....	56
1.3.5. Въстанието на иракските сунити срещу промененото статукво.....	59
1.4. Политиката на шиитизиране и на религиозна конверсия в Сирия.....	64
1.4.1. Целенасочена политика или неоправдани страхове на сунитското мнозинство.....	64
1.4.2. Разлика в политиката на Хафез Асад и Башар Асад.....	68

- 1.4.3. Промяна на геоконфесионалните реалности –
стимул/спирачка на религиозния радикализъм 70

Глава втора.

Създаване на Ислямска държава в Ирак и Леванта

- 2.1. Идейното и кадровото наследство на „Ал Кайда“
и „Ислямска държава в Ирак“ 75**
- 2.1.1. Първите терористични банди
на Абу Мусааб аз Заркауи 75
- 2.1.2. Претенциите за държавност 78
- 2.1.3. Краят на Аз Заркауи и появата
на табелата „Ислямска държава в Ирак“ 81
- 2.1.4. САЩ създават Комитети за пробуждане –
причина за неуспеха на ИДИ 83
- 2.1.5. Неуспешен опит на правителството
на Нури ал Малики с КП 86
- 2.2. Лидерът Ибрахим Бадри, затворът Бука,
разцеплението с „Ал Кайда“ и създаването на ИДИЛ 87**
- 2.2.1. Отличният ученик, незабележимият студент
и проповедник Ибрахим Бадри 89
- 2.2.2. Американската сянка в затвора „Бука“ 93
- 2.2.3. Бадри – посочен от Саддамовите офицери,
а не избран лидер 94
- 2.2.4. Полковник Самир ал Халифауи –
реалният създател на ИДИЛ 96
- 2.2.5. Битката с „Ал Кайда“
и ролята на саудитските проповедници 97
- 2.2.6. Оперативните способности за създаването
на организацията 100
- 2.2.7. Ролята на братята Ал Абси и „халифата“ 101
- 2.2.8. Разгромът на малките джихадистки групи
и ролята на Изет Ибрахим ад Дури 103
- 2.3. Социално-племенна структура и популярност 107**
- 2.3.1. Социологически измерения на влиянието
на терористичната организация 108

2.3.2. Сунитските племена – хранителна среда за религиозния екстремизъм и ИДИЛ	114
2.3.3. Инструменти за навлизането в племенната социална тъкан.....	116
2.3.4. Разлика между племената в Сирия и Ирак	120
2.3.5. Битката срещу трибализма – битка срещу ИДИЛ.....	121
2.4. Идеолозите – група улеми – такфирити	125
2.4.1. Първите идеолози: египтяните Хилми Хишам и Абу Муслим ал Мърси	126
2.4.2. ИДИЛ – прототип на египетската такфиритска група на Шауки ал Шейх от 80-те години на ХХ в.	128
2.4.3. Идеологията на ИДИЛ: коранически нормативизъм ..	130
2.4.4. Идеите на Турки ал Бенали – материализиране на насилието	137
2.4.5. Шейх Ахмед ал Хазими – създател на екстремистко-иредентистко течение в ИДИЛ.....	140
2.4.6. Шейх Адел ал Калбани – съвременна саудитска легитимност на ИДИЛ	141
2.4.7. Идеологическа битка ИДИЛ – „Мюсюлмански братя“	142
2.5. Структура на ИДИЛ и водещи личности.....	145
2.5.1. Функционалното ниво на управление – съветите.....	146
2.5.2. Териториалното ниво на управление – „вилаетите“	152
2.5.3. Етническо разделение на функциите	156
2.5.4. Силните личности – Абу Муслим ат Туркмени, Абу Али ал Анбари, Абу Омар ал Шишани	157
2.6. Разликите с „Ал Кайда“ и с „умерените“ ислямисти	161
2.6.1. Различната тактика ражда стратегическите противоречия	162
2.6.2. „Умерените“ ислямисти – плод от външен финансов инженеринг	165
2.6.3. Антагонистични противоречия с „Ал Кайда“	167
2.6.4. Диференцирано отношение към жените.....	171
2.7. ИДИЛ 2 или мрежа от патронажно-клиентелистки връзки	173
2.7.1. Бригадата „Ислямско покаяние“	174

2.7.2. Милицията „Дауд“ и Военният съвет на Дейрезор.....	177
2.7.3. Милициите „Шухада ал Ярмук“ и „Ал Мутана“	179
2.7.4. Бригадите „Шухада ал бияда“, „Джунд ал акса“, „Асуат ал ислам“ и „Ансар аш шария“	180

Глава трета.

„Халифатът“ – държава

3.1. Етап от държавообразуването,	
догматичен казус и търсене на легитимност.....	185
3.1.1. Ислямистка теория за етатистка цикличност	185
3.1.2. Кражба на идеята за „халифата“ от „Хизб ат тахрир“	188
3.1.3. Негативни догматични оценки за „халифата“ – „Ал Кайда“, Саудитска Арабия, турската Дианет, Световен съюз на ислямските учени	189
3.1.4. Аргументирано отрицание от Багдадския университет.....	193
3.1.5. Категорична позиция на „Ал Азхар“ срещу „халифата“ и противоречива по отношение на ИДИЛ	196
3.2. Хибриден характер на въоръжените части.....	198
3.2.1. Силна полева конкуренция – предпоставка за ясна военна стратегия	198
3.2.2. Тактически планове и управление	203
3.2.3. Критерии за рекрутиране на бойци	204
3.2.4. Видове въоръжени сили.....	205
3.2.5. Основни тактически похвати.....	212
3.2.6. Жените в армията на ИДИЛ.....	218
3.2.7. Чужденците в армията на ИДИЛ	222
3.3. Правна система,	
съдопроизводство, полиция и затвори.....	225
3.3.1. Гражданският „кодекс“	227
3.3.4. Военният „кодекс“	230
3.3.5. Полиция	231
3.3.6. Съдебна система	234
3.3.7. Затвори	242

3.4. Образователна система	244
3.4.1. Системата на средното образование	245
3.4.2. Педагогическа програма	248
3.4.3. Училището – средата за създаването на децата джихадисти.....	250
3.4.4. Системата на висшето образование.....	255
3.5. Икономика и данъчна политика	258
3.5.1. Основни „дивани“, управляващи икономическия живот	258
3.5.2. Нефтът – основно перо в бюджета на ИДИЛ.....	260
3.5.3. Газът – по-важен от нефта	264
3.5.4. Други сектори на ИДИЛ икономиката.....	266
3.5.5. Преструктуриране на икономиката след загуба на територии – акцент върху данъците и контрабандата	269

Глава четвърта.

ИДИЛ – геополитически проект и водещите играчи

4.1. Водещите регионални сунитски фактори (Саудитска Арабия и Турция).....	273
4.1.1. Конференцията в Аман – подкрепа за регионален сунитски бунт	273
4.1.2. ИДИЛ – бумеранг в ръцете на регионалните сунитски фактори	276
4.1.3. Саудитска Арабия – източник на салафизъм и жертва на джихадизъм.....	277
4.1.4. Турция и ИДИЛ: противоречие между видими и невидими отношения	280
4.1.5. ИДИЛ – инструмент в ръцете на Турция срещу кюрдите и Асад.....	282
4.1.6. „Зоната за сигурност“ в Северна Сирия – причина за тактическо противопоставяне	287
4.1.7. Разминавания между САЩ и Турция по отношение на ИДИЛ.....	291

4.2. Месианизъм, регионално	
разширение и новият бастион – Либия	293
4.2.1. Пророческата визия – фактор за фанатизма и една от причините за палиативния успех.....	294
4.2.2. Териториалното разширение – част от детерминистката доктрина	299
4.2.3. Трибалистичната структура и ерозия на държавността – причина за проникването в Либия.....	300
4.2.4. Либия – тил и място за спасение в бягството от сирийско-иракския епицентър	305
4.3. Специфична (постюгославска) балканска матрица	309
4.3.1. Класификация на европейския джихадизъм	309
4.3.2. Ислямизмът в Босна – фундамент за присъствието на ИДИЛ.....	312
4.3.3. Наложеният атеизмът по време на комунизма – предпоставка за проникване на радикални проповеднически фондации	316
4.3.4. Босненско-албанско ядро на ИДИЛ на Балканите	319
4.4. Терористичната организация vis-a-vis	
САЩ, Европейския съюз и Русия	322
4.4.1. Различен подход между трите световни фактора – географска отдалеченост и етно-конфесионален състав.....	323
4.4.2. САЩ – систематичен, но разтеглен във времето анти-ИДИЛ подход	324
4.4.3. ЕС – слаба вътрешна координация и нужда от външна помощ.....	333
4.4.4. Руската интервенция – смесица между защита на националните интереси и/или заявка за световно лидерство.....	341
Заключение.....	345
Бележки	351
Показалец на имената	391

УВОД

От 2014 г. терористичната организация „Ислямска държава в Ирак и Леванта“ (ИДИЛ) стана най-дискутираната тема в международната политика. Тя привлече световното обществено мнение не само с невероятната си жестокост, но и с това, че се превърна в най-голямата заплаха за човечеството. ИДИЛ размести националните вътрешнополитически конфигурации в Сирия и Ирак и пренареди геополитическата архитектура в целия Близък изток. Някои експерти предсказаха, че тя е „един голям балон, който ще се спука за шест месеца“. За съжаление тя успя да пусне метастазите си по цял свят и да ангажира световните сили с борбата срещу нея. Всъщност ИДИЛ е човешко нещастие, което черпи силата си от обществено-политическия, социалния и военностратегически хаос, в който изпадна арабският свят след т.нар. арабска пролет. Големият въпрос е, че тя успя да се възползва от недоверието между основните играчи и от новата Студена война, която се институционализира в света. Терористичната организация пусна своите пипала в процепите, които властта в Близкия изток остави след себе си. Тя не успя да се реформира, а „реформира“ официалното управление по свой начин, който е най-трагичният момент в цялата история на арабската държавност. Освен това ИДИЛ съумя успешно да се напъха в провалените интеграционни модели в Западна Европа, потвърждавайки краха на мултикултурализма. Тя изсмука отровния криминален въздух на огромните гета в западните общества, трансформирайки го в армия на злото и продължавайки ерозията на държавност-

та, независимо дали тя е в Близкия изток, в Европа или в друг регион по света. В много голяма степен ИДИЛ олицетворява в поведенческа плоскост припокриването на социалната индиферентност и безхаберие с битовия криминалитет и с религиозния радикализъм. В същото време в политическа плоскост нейната поява е белег за протичането на изключително съдбоносна трансформация в недрата на конкретната конфесионална общност. Тя доказва съществуването на релацията: политически ислям – поведенчески салафизъм – такфиризъм. Последното е религиозно обоснована доктрина, обявяваща война на всички друговеци, т.е. на цял свят.

Всъщност основният проблем, който се поставя пред един изследовател на ИДИЛ, е дали въпросната терористична организация е наистина „ислямска държава“. Дали въобще формацията заслужава да бъде наричана така? Убедителен аргумент напълно да отпадне подобна употреба е твърдението, че ако се допусне, това означава да се приемат експанзионистическите претенции на терористите по отношение на всички земи, населени с мюсюлмани. Подборът на наименованието на въпросния субект е част от противопоставянето против нея. Неслучайно мнозинството световни лидери използват арабския акроним ДАЕШ, което означава на арабски „ислямска държава в Ирак и Леванта“. Освен това на арабски език глаголът *daash* означава да смачкам, да стъпча някого. Това привнася негативна конотация, което кара лидерите на терористите да мразят тази дума.

Началото на неотбелязването на терористичната организация с името, за което претендират нейните лидери, бе поставено от една забележка на турския президент Реджеп Ердоган през 2013 г. по време на негово посещение във Франция към неговия колега, френския президент Франсоа Оланд. Налагането на акронима *ДАЕШ* в международен план дойде именно от френския държавен глава. Последваха го в САЩ, Великобритания, Русия и другаде. В същото време авторитетната британска медийна корпорация ВВС отказва да употребява *ДАЕШ* въпреки призива на 120 британски депутати. Редакторите ѝ употребяват израза т.нар. Ислямска държава, което внася определен нюанс в оценката на евентуално съществуващата релация ИДИЛ – ислям. Президентът на антиекстре-

мистката британска фондация „Килиям“ Маджид Науаз също критикува позицията на британското правителство. Според него *ДАЕШ* не съдържа язвителен компонент, а той е по-скоро единствено във въображението на западните политици. Подобен тип дискусия показва различната подсъзнателна интерпретация на наименованието на терористичната организация и най-вече за нейната същност.

Голямата дилема пред изследователя и анализатора е дали споделя тезата, че зверствата и бруталността на ИДИЛ произлизат от самата ислямска религия или делата на тази организация не могат да намерят своите шариатски аргументи. Трудно е да се даде еднозначен отговор, тъй като самите авторитетни ислямски богослови не са единодушни в крайния отговор. По друг начин казано, дали чудовището ИДИЛ е не-ислямска държава или по-скоро е девиянтна ислямска държава, дали в нея има някакъв компонент на ислямската религия, догматика, философия, практика и традиции или напълно е в разрыв с ислямската догматична систематика. Отстояването на конкретна позиция по този въпрос е всъщност и заемането на някаква позиция по въпроса за сблъсъка на цивилизациите в аспекта, представен от известния американски учен Самюел Хънтингтън. Все пак отговорът на дилемата, поставена от покойния учен от Харвард по-скоро се разполага в културологичната плоскост, а търсенето на отговор на това как да наричаме ИДИЛ е по-скоро в политическата.

Прави впечатление, че отделните водещи фактори в борбата срещу ИДИЛ използват различна терминология за обозначаването на терористичната организация. На официално и на медийно равнище се усещат различни подходи. Правителствата на Ирак и Сирия, на чиито територии се намира епизентърът на ИДИЛ, доминиращо ги обозначават като „терористите“ или като „въоръжените лица“. Те игнорират дори тяхната форма на организираност, като по този начин не правят разлика между тях и останалите антиправителствени въоръжени групировки. В частност това важи в много силна степен за правителството в Дамаск, което поставя под един знаменател ИДИЛ, „Ал Нусра“ и отрядите на т.нар. умерена опозиция. Това е факт, въпреки че за първите два субекта има изрична резолюция на Съвета за сигурност на ООН, в която ги определя

като терористични. В същото време в медиите и в обществото общоприетото обозначение е *ДАЕШ*. В него обаче се влага не толкова негативна конотация, колкото се употребява, защото е по-лесно и по-бързо за изговаряне, изписване и запомняне.

В западните общества се усеща също разликата между работещите в официалните и медийно-обществените структури. Първите се придържат към язвителното *ДАЕШ*, защото те правят политика. Това е част от медийната война, която водят срещу терористите. Вторите обаче използват по-често английски акроним *ISIS* или *ISIL*, а във френския вариант – *EIIL* (*Etat islamique en Iraq et au Levant*) или по-краткото *EI* (*Etat islamique*). В Русия преобладава употребата на *ИГИЛ*. В български контекст очевидно се налага наименованието, което самите терористи употребяват за себе си, а именно „Ислямска държава“. Става въпрос както за държавните институции, така и за медиите. Вероятно причините за подобна инстинктивна употреба на името на терористичната организация се коренят в чувството, че всички произтичащи от *ИДИЛ* заплахи са относително далечни за страната ни, както и от факта, че България нееднократно е подчертавала, че няма да участва директно в бойните действия срещу екстремистката формация. Става въпрос за рефлексивен акт, който поставя българското общество и държава сред категорията субекти, които подсъзнателно поставят въпросната терористична формация сред потенциалните, а не сред реалните заплахи за своята национална сигурност.

ИДИЛ е световна заплаха, но тя не е еднакво опасна за различните държави. Отдалечеността от Близкия изток е сред основните фактори, която определят степента на заплахата. Ето защо освен задължителната координация на действията със съюзниците и партньорите, всяка национална държава трябва да има свой поглед върху произхода на *ИДИЛ* и нейната структура, да проникне в логиката на действието на организацията, да е наясно със случващото се със и във нея, да подреди известните емпирични данни, да приложи свои модели на анализ и синтез. Само по този начин определена държава може да е в състояние да формира гъвкав подход за противодействие, който освен универсалните за всички страни елементи да отчита нейните национални особености. Например

дори тя да не е източник на поток от джихадистки бойци към и от епицентъра на ИДИЛ в Сирия и Ирак, може да е коридор за терористи. Такъв е случаят с България...

Специфичната социално-етноконфесионална дисекция на обществото на конкретната държава е също значим фактор, стимулиращ необходимостта от изработването на споменатата национална визия за ИДИЛ. Последната е мощен генератор на пропаганда на радикални идеи, които могат да бъдат възприети от силно уязвими слоеве и групи от населението на конкретна страна. Пример в това отношение е очевидната разлика между България, в която мюсюлманите са 10% от населението, и съседна Румъния, на чиято територия техните едноверци са едва 0,3%. Фрагментаризираното в етническо и конфесионално отношение общество трябва задължително да изработи свои инструменти, за да предпази както въпросните потенциални рецептори на отровната пропаганда на терористите, така и на цялата държава, чийто неразделен компонент са те.

Създаването на национална перцепция за ИДИЛ е част не само от сериозна научна дейност, но и белег на гражданска активност и на обществена отговорност. Всъщност тя е пряко доказателство, че информацията за най-силната терористична организация не е вторична, т.е. прекопирана, пък било то и от най-достоверния източник. Става въпрос за първична информация, която има достойнството да е пречупена през призмата на национално формираните критерии за значимост, обективност, изчерпателност, утилитаризъм и причинно-следствена връзка.